

Δραστηριότητες

Στην ευθεία, μόλις και μετά βίας απέχουν 10 χιλιόμετρα μεταξύ τους. Είναι τα Θεοδώριανα, στα Ανατολικά Τζουμέρκα και οι Μελισσουργοί, στα Δυτικά. Ωστόσο, η σύντομη αυτή ευθεία ανάμεσα στα δύο ορεινά χωριά είναι νοητή, ισχύει μόνον στον χάρτη, δεν παίρνει υπ' όψη της τα εμπόδια του εδάφους, χαράδρες και βουνά. Στην πραγματικότητα, λοιπόν, για να φτάσει κανείς από το ένα χωριό στο άλλο, δεν είναι τόσο απλό.

ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ

Θεοδώριανα - Μελισουργοί

Από τα Ανατολικά Τζουμέρκα, με τα πόδια, στα Δυτικά

ΚΕΙΜΕΝΟ: Θεόφιλος Μπασγιουράκης
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Άννα Καλαϊτζή

Μελισσοκόμοι επί το έργον. Στην περιοχή, μεταξύ των άλλων, παράγεται ελατόμελο.

80 ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ ΣΤΡΟΦΩΝ

Μια απλή εξεταστική ματιά στον χάρτη⁽¹⁾ αρκεί για να αποθαρρύνει έναν μέσο οδηγό. Είναι, ούτε λίγο ούτε πολύ, **80** χιλιόμετρα αλλεπάλληλων, κλειστών - ως επί το πλείστον - και δύσκολων στροφών. Αυτές τις στροφές, ατέλειωτες και βασανιστικές, είναι υποχρεωμένος ν' αντιμετωπίσει, όποιος αποφασίζει να μετακινηθεί από τα Θεοδώριανα στους Μελισσουργούς, δηλαδή στην ουσία να κατευθυνθεί από τα Ανατολικά Τζουμέρκα στα Δυτικά ή και αντίστροφα, φυσικά. Ωστόσο, δεν είναι μόνον η απόσταση των 80 χιλιομέτρων είναι και ο χρόνος που, με συνθήκες ασφαλούς οδήγησης, δύσκολα μπορεί να είναι λιγότερος των δύο ωρών. Έτσι έχει γενικά η κατάσταση στα Τζουμέρκα και είναι απόλυτα φυσιολογική μιας και ο τόπος είναι, σε τόσο μεγάλο βαθμό, ορεινός. Εκτός από το κύριο οδικό δίκτυο, το

ασφάλτινο, υπάρχει στα Τζουμέρκα κι ένα δευτερεύον - χωμάτινο - δίκτυο, που απευθύνεται κατά κανόνα σε αυτοκίνητα με τετρακίνηση. Μια τέτοια χωμάτινη αρτηρία συνδέει, εδώ και κάποια χρόνια, τα Θεοδώριανα με τους Μελισσουργούς. Η απόσταση δεν ξεπερνάει τα **24** χιλιόμετρα, είναι δηλαδή ασύγκριτα συντομότερη σε σχέση με την ασφάλτινη διαδρομή. Όταν για πρώτη φορά, στα πλαίσια του άρθρου μας για τους Μελισσουργούς⁽²⁾ εντοπίσαμε την αφετηρία αυτής της διαδρομής, ενθουσιαστήκαμε. Πιστέψαμε, πως είχαμε ανακαλύψει την πιο σύντομη, την ιδανική διαδρομή που συνέδεε τα δυο ωραία ορεινά χωριά και κατ' επέκταση, το ανατολικό με το δυτικό τμήμα του συγκροτήματος των Τζουμέρκων. Ωστόσο, οι εκτεταμένες κατολισθήσεις και οι αντίξοες καιρικές συνθήκες στο υψόμετρο των 900 περίπου μέτρων μας είχαν αποτρέψει να επιχειρήσουμε τότε μια - έστω και δοκιμαστική - γνωριμία με

την διαδρομή.

Η εκκρεμότητα εκείνη δεν έφυγε απ' τη μνήμη. Μερικά χρόνια μετά, με ευνοϊκότερες συνθήκες, ξεκινήσαμε και πάλι από τους Μελισσοουργούς προς τα Θεοδώριανα. -Είναι δύσκολος ο δρόμος, μας είχαν προειδοποιήσει στο χωριό.

Το διαπιστώσαμε 8 περίπου χιλιόμετρα μετά όταν, εκτός από τις πολύ έντονες κλίσεις, το χωμάτινο οδόστρωμα ήταν κατάσπαρτο από μικρές και μεγάλες πέτρες, τόσο αιχμηρές, που εγκυμονούσαν άμεσο κίνδυνο για τα ελαστικά του αυτοκινήτου. Πάνω από κάποια μαντριά, λοιπόν, πήραμε την συνετή απόφαση της επιστροφής. Η απογοήτευσή μας ήταν μεγάλη. Ένα εντυπωσιακό ορεινό τμήμα των Τζουμέρκων θα παρέμενε αναξιοποίητο και ανεξερεύνητο...

ΤΟ ΚΑΛΟ ΤΟ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙ...

-Κι γιατί πρέπει να πάτε με το αυτοκίνητο από τα Θεοδώριανα στους Μελισσοουργούς; μας ρωτάει ο **Δημήτρης Στεργιούλης**.⁽³⁾

-Πώς να πάμε δηλαδή;

-Με τα πόδια, όπως παλιά.

-24 χιλιόμετρα με τα πόδια; Που, μάλιστα πλησιάζουν σε υψόμετρα τα 2.000 μέτρα;

-Όχι, βέβαια, 24 κλμ., λέει ο Δημήτρης. Δεν θ' ακολουθήσουμε την χάραξη του δρόμου. Θα εκμεταλλευτούμε, κυρίως, τα μονοπάτια.

-Δηλαδή, τα καλά τα παλληκάρια...

-Ξέρουν κι άλλα μονοπάτια, συμπληρώνει ο Δημήτρης.

Το εγχείρημα, ωστόσο, δεν είναι, όσο φαίνεται απλό. Δεν αρκεί κάποιος να ξεκινήσει από μια αφετηρία και να τερματίσει σ' έναν προορισμό, πρέπει να έχει εξασφαλίσει και την επιστροφή του. Στην περίπτωση μας ή πρέπει να επιστρέψου-

με με τα πόδια, κάτι που είναι πρακτικά αδύνατο στη διάρκεια μιας μέρας ή να βρούμε άλλον τρόπο επιστροφής, που δεν είναι άλλος από τα 80 ασφάλτινα χιλιόμετρα που συνδέουν τα δυο χωριά. Χρειαζόμαστε λοιπόν, και δεύτερο αυτοκίνητο.

Αρχίζουν τα τηλέφωνα. Δεν αντιμετωπίζουμε δυσκολίες. Ο **Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων** ανταποκρίνεται άμεσα, αναλαμβάνοντας την μεταφορά μας στα Θεοδώριανα.

ΚΑΘ' ΟΔΟΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΑ

Αξημέρωτα ακόμη, χωρίς πρωινό καφέ, μετακινούμε το SUZUKI JIMNY στο τέλος του ασφάλτινου κομματιού, τρία χιλιόμετρα έξω από τους Μελισσοουργούς προς Θεοδώριανα. Από εκεί μας παραλαμβάνει ο **Δήμος Ρίζος**, Πρόεδρος των Μελισσοουργών και μας μεταφέρει στον «Καταρράκτη».⁽⁴⁾ Εδώ, έχουμε ανταπόκριση με την ... επόμενη πτήση, το αυτοκίνητο που θα οδηγήσει ως τα Θεοδώριανα ο **Αντιδήμαρχος** Κεντρικών Τζουμέρκων, **Πάνος Τσαλοκώστας**.

Στην υπέροχη πλατεία του Καταρράκτη είναι προνόμιο να πίνουμε τον πρώτο καφέ της μέρας, σε υψόμετρο 800 μέτρων. Αν και πλησιάζουμε στα τέλη Ιουλίου, εδώ δεν νιώθουμε καλοκαίρι.

Προβάλλει ένα θηριώδες, καταλασπωμένο NISSAN 4X4 και σταματάει μπροστά μας. Βγαίνει από μέσα φουριόζος ο Αντιδήμαρχος.

-Καλημέρα, άργησα λίγο, έτσι; Να πω κι εγώ έναν καφέ;

Εγκάρδιος κι εξωστρεφής ο Πάνος Τσαλοκώστας, υιοθετεί από την πρώτη στιγμή τον ενικό, μας κάνει να αισθανόμαστε σαν φίλοι από παλιά. Σε λίγα λεπτά μπαί-

(1) ΝΟΤΙΑ ΠΙΝΔΟΣ, ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ - ΚΑΚΑΡΔΙΤΣΑ - ΤΖΟΥΜΕΡΚΑ, 1:50.000, εκδ. Anavasi

(2) ΕΛΛΗΝ. ΠΑΝΟΡΑΜΑ, τεύχος 79, ΙΑΝ-ΦΕΒ 2011

(3) Ο Δημήτρης Στεργιούλης είναι εκπαιδευτικός και ορειβάτης, Πρόεδρος του Συλλόγου Θεοδωριαντών Άρτας «ΟΙ ΟΡΕΙΝΟΙ».

(4) Εκτενές άρθρο για τον «Καταρράκτη» Τζουμέρκων φιλοξενείται στο ΕΛΛ. ΠΑΝΟΡΑΜΑ, τεύχος 67, ΙΑΝ-ΦΕΒ 2009.

νουμε στο NISSAN και ξεκινάμε.

-Ωστε σκοπεύετε να πάτε από τα Θεοδώρια να στους Μελισσοουργούς με τα πόδια; Πώς σας προέκυψε αυτό;

-Θέλουμε να περιγράψουμε αυτή την εξαιρετική, όπως πιστεύουμε, διαδρομή. Μήπως και φιλοτιμηθεί κάποτε η Πολιτεία να βελτιώσει πραγματικά αυτό τον άγριο, εχθρικό δρόμο που θα μπορούσε, με τόση συντομία, να συνδέσει τα Ανατολικά με τα Δυτικά Τζουμέρκα.

Μας κοιτάζει ο Πάνος σκεπτικός:

-Είναι απαιτητικό έργο, γιατί είναι πολύ δύσκολος δρόμος, που κινείται σε μεγάλα υψόμετρα, με πολύ αντίξοες συνθήκες τους χειμερινούς μήνες. Αν, βέβαια, γινόταν ποτέ θα είχε πράγματι πολύ μεγάλη σημασία για την ευρύτερη περιοχή. Εγώ, ωστόσο, θα σας δείξω τώρα ένα άλλο έργο, που πρόκειται σύντομα να πραγματοποιηθεί.

Και μ' αυτά τα λόγια εγκαταλείπει ο Πάνος το ασφάλτινο δίκτυο, δυο περίπου χιλιόμετρα μετά τον Καταρράκτη και μπαί-

νει αριστερά σε χωμάτινο δρόμο.

-Αυτή τη διαδρομή χρησιμοποιούν όσοι ντόπιοι έχουν 4X4 και κατευθύνονται προς Βουργαρέλι. Σε σχέση με την ασφαλτο είναι κατά 10 χλμ. συντομότερη. Το αντέχετε; Αν όχι, γυρνάω στην ασφαλτο.

-ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ είμαστε Πάνο. 22 χρόνια στα βουνά!

-Ωραία, λοιπόν, προσδεθείτε. Απογειωνόμαστε! Δεν υπερβάλλει ο Πάνος. Αρχίζει να «ίπταται» πάνω από λάσπες και λακκούβες, με την σιγουριά του ανθρώπου που γνωρίζει άριστα τον δρόμο και τις δυνατότητες του αυτοκινήτου. Εν τω μεταξύ εξελίσσεται πανέμορφο το τοπίο ολόγυρά μας. Μάλιστα, από τα πρώτα κιάλας λεπτά, αισθανόμαστε μια παράξενη οικειότητα με τον τόπο. Αποδεικνύεται ότι είναι η διαδρομή που είχαμε ακολουθήσει, 10 χρόνια πριν με τον καλό μας φίλο **Χρήστο Λάμπρη.**⁽⁵⁾

Γράφαμε λοιπόν, τότε: «Εξω από το Δασικό Χωριό βρίσκουμε προς τα ΝΑ τον χωματό-

Τέτοια τοπία θ' αντικρίζει ο ταξιδιώτης, όταν πραγματοποιηθεί η ασφαλτόστρωση του δρόμου προς την Κυψέλη. ΦΩΤ. ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Τα περίφημα «τοπία διάβρωσης» μας εντυπωσιάζουν με τους θεαματικούς γεωλογικούς σχηματισμούς.
ΦΩΤ. ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

δρομο προς το ξωκκλήσι του Πατροκοσμά. Συνηθισμένοι, ως τώρα, στα σκληρά οδοστρώματα αφηνιδιαζόμαστε από τον μαλακό χωματόδρομο που με τη βροχή έχει μεταβληθεί σ' ένα απέραντο λασποδρόμιο. Ευτυχώς η τετρακίνηση μας βοηθάει να ξεπερνάμε τις δυσκολίες. Μπορούμε, λοιπόν, ν' απολαμβάνουμε τοπία σπάνιας ωραιότητας, με εξαιρετικούς χρωματικούς τόνους από συνδυασμό βαθυπράσινων έλατων και πολύχρωμων φυλλοβόλων. Πού και πού συναντάμε και «**Τοπία διάβρωσης**», αυτούς τους εντυπωσιακούς γεωλογικούς σχηματισμούς, με τις χαρακτηριστικές πυκνώσεις από σαθρό σταχτόγκριζο πέτρωμα. Η λασπομαχία στον πρόσφατα διανοιγμένο δασικό δρόμο, που προβλέπεται να ασφαλτοστρωθεί, συνεχίζεται για 7,7 χλμ. ως το εκκλησάκι. Είναι χτισμένο με πελεκητή πέτρα το 1947». Να, λοιπόν, που 10 χρόνια μετά ξανακάνουμε, με μπόλιγκ λάσπη πάλι, την ίδια

διαδρομή. Περνάμε δίπλα από το γλυκύτατο ξωκκλήσι του Πατροκοσμά και, 4 περίπου χιλιόμετρα μετά, βγαίνουμε στην άσφαλτο, μετά τον πανέμορφο οικισμό της **Κυψέλης**. Μικρή στάση για καφεδάκι στο νεότευκτο, παραδοσιακό και εκπληκτικό -από κάθε άποψη- ξενοδοχείο «**ROUISTA RESORT**», στο **Βουργαρέλι**. Στο «**ΑΘΑΜΑΝΙΟ**», ο Πάνος δεν ανηφορίζει βόρεια προς Θεοδώριανα αλλά συνεχίζει ανατολικά.

Έχετε πάει ποτέ στην «Γλύστρα»;

-Πού βρίσκεται η Γλύστρα;

-Λίγο έξω από την κύρια διαδρομή, στον Αχελώο. Είναι εκεί όπου οι ντόπιοι αλλά και οι ενημερωμένοι -και τολμηροί- περιηγητές, ρίχνουν απίθανες βουτιές.

Έξω από τα **Κάψαλα** κατηφορίζουμε με στροφές και, κάποια στιγμή, αντικρίζουμε την θεαματική κοίτη του Αχελώου. Ένα κατηφορικό, δασικό μονοπάτι μας

---

(5) Άρθρο για «Δασικό χωριό» και «Καταρράκτη» τεύχος 67.

Περιοχή «Γλύστρα» του Αχελώου με την λεπτεπίλεπτη, στενή πεζογέφυρα, που θυμίζει επικίνδυνα περάσματα πάνω από ποταμούς της Ανατολής.

βγάξει σε μερικά λεπτά πάνω από την κοίτη του ποταμού! Είναι από τις ωραιότερες, τις πιο εντυπωσιακές όψεις ποταμού που έχουμε δει ποτέ. Η κοίτη σ' αυτό το σημείο είναι στενή, με βαθειά και διάφανα τουρκουάζ νερά. που φέρνουν στον νο τα θειικά νερά του Βοϊδομάτη ή τα εξωτικά νερά των ελληνικών νησιών. Την απaráμιλλη γραφικότητα της εικόνας συμπληρώνει η πολύ καλοφτιαγμένη και μεγάλου μήκους ξύλινη πεζογέφυρα, που συνδέει τις δύο όχθες του ποταμού και μας γυρίζει πολλά χρόνια πίσω στο

παρελθόν.

Μεσημεράκι πια. Με καφέδες μόνον απ' το πρωί, νιώθουμε να πεινάμε.

-Μην ανησυχείτε, λέει ο Πάνος. Σε λίγο θα βρούμε την καλύτερη τροφή.

Αναρωτιόμαστε, εδώ στην ερημιά, ποια μπορεί να είναι αυτή η καλύτερη τροφή. Το διαπιστώνουμε μερικά λεπτά μετά όταν, δίπλα στο δρόμο, συναντάμε την ταβερνούλα «**ΤΟ ΠΕΤΡΙΝΟ ΤΟΥ ΑΧΕΛΩΟΥ**». Όμορφο κτίσμα, φτιαγμένο με ντόπια πέτρα και ξύλο, κάτω από την ευεργετική σκιά πανύψηλων πλατανιών.

Πολύ κοντά είναι μια **«ΝΕΡΟΤΡΥΒΗ»** (με **«Υ»** παρακαλώ) και δίπλα της η τροφή που διαφήμιζε ο Πάνος, πέστροφες που κολυμπούν σε τρεχούμενο νερό.

*-Το νερό αυτό προέρχεται από την βουνίσια πηγή «**Αντριά**», ένα χιλιόμετρο πιο πάνω, εξηγεί ο φίλος μας. Είναι νερό αιθέριο, με εξαιρετικά χαρακτηριστικά, ιδανικό περιβάλλον για την εκτροφή των πεστροφών.*

Πασίγνωστο στέκι το «Πέτρινο του Αχελώου» έχει δημιουργηθεί πριν χρόνια από τον Πάνο, ενώ τώρα έχει αναλάβει τα νιάτα της επιχείρησης ο γιος του. Πολύ δύσκολα μπορώ να περιγράψω την εξαίσια γεύση των ψαριών αλλά και την συ-

νολική μας ευχαρίστηση από το περιβάλλον και το δροσερό αεράκι στη σκιά των πλατανιών. Εδώ, στο υψόμετρο των 600 περίπου μέτρων, μόνον η ηλιόλουστη μέρα θυμίζει καλοκαίρι. Δεν είναι τυχαίο που, καθώς μεσημεριάζει, τα αυτοκίνητα σταματάνε το ένα μετά το άλλο.

Ο τόπος ολοκληρώνει την γενναιοδωρία του με μια φυσική, μουσική υπόκρουση που χαϊδεύει την ακοή μας. Είναι η διπλανή ροή του κρυστάλλινου νερού της **«Γκούρας»** των Θεοδώριανων, του παραποτάμου του Αχελώου όπου καταλήγει το νερό των διάσημων καταρακτών πάνω απ' το χωριό. Μια γεφυρούλα τύπου

Μπέλεϋ συνδέει τις όχθες του μικροποταμιού. 150 περίπου μέτρα πιο κάτω η Γκούρα σμίγει με τον μεγάλο Αχελώο, τις όχθες του οποίου ενώνει μια μεγαλύτερη γέφυρα Μπέλεϋ. Από αυτή την γέφυρα ανηφορίζει ο δρόμος προς τον αντικρινό ορεινό οικισμό της Τρικαλινής «**Κορυφής**». (Υψ. 700μ.). Σ' αυτό το σημείο ο Αχελώος αποτελεί το φυσικό όριο Άρτας - Τρικάλων, Ηπείρου και Θεσσαλίας. Στην πλευρά της Άρτας, δυτικά της κοίτης του Αχελώου, βρίσκεται το «**Σκαρπάρι**».⁽⁶⁾ Απομεσήμερο πια φτάνουμε στα Θεοδώριανα, προσεγγίζοντάς τα από την δυτικότερη πρόσβαση, στην ανατολική πλευρά.

-Σας άργησα λίγο, λέει απολογητικά ο Πάνος. Νομίζω, όμως, πως αυτή η μικρή περιήγηση άξιζε τον κόπο, ίσως και για μελλοντική αξιοποίηση από σας.

Τον ευχαριστούμε θερμά και πάμε να συναντήσουμε τον σύνδεσμό μας στα Θεοδώριανα, τον εκπαιδευτικό και ορειβάτη Μίμη Στεργιούλη.

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ ΣΤΑ ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΑ

Από νωρίς το απόγευμα είχε φανερώσει τις προθέσεις του ο καιρός με βαρεία σύννεφα, μακρινές αστραπές και μερικές χοντρές σταγόνες βροχής. Σταδιακά πρέμψε, έμοιασε να το μετανιώνει. Αργότερα αποδείχτηκε πως ήταν μια πρόσκαιρη αναβολή.

Την ώρα του δειλινού μεταφερόμαστε στο κατάλυμα που μας έχει εξασφαλίσει ο Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων. Είναι ο μικρός ξενώνας «**ΠΑΝΟΡΑΜΑ**», στα ΒΔ ψηλώματα, έξω από τα τελευταία σπίτια του χωριού. Εδώ μας υποδέχεται ο υπεύθυνος λειτουργίας **Δημήτρης Σφώρος**. Ο υπαίθριος χώρος, με το μεγάλο ξύλινο κιάσκι, είναι ένα μπαλκόνι εκπληκτικό, που δικαιολογεί απόλυτα την ονομασία «Πανόραμα». Από υψόμετρο **1.050** μέτρων αγναντεύουμε τα πάντα. Ο Μίμης Στεργιούλης αναλαμβάνει μια συνοπτική τοπογραφική μας ενημέρωση.

Στα Β. λοιπόν, στον ορεινό όγκο «**Πλά-**

Το «Πέτρινο του Αχελώου» φημίζεται για τις πέστροφες που εκτρέφονται στα τρεχούμενα νερά της πεντακάθαρης, ορεινής πηγής «Άντρια».

Από το κιόσκι του ξενώνα «Πανόραμα» αγναντεύουμε, από υψόμετρο 1050 μέτρων, έναν εκπληκτικό ορεινό ορίζοντα.

για», δεσπόζει σε υψόμετρο **2.120** μέτρων, η δυσπρόσιτη κορυφή του **Κρυάκουρα**, φυσικό σύνορο Ηπείρου και Θεσσαλίας. Ν. σε υψόμετρο **1.390** μ. είναι η κορυφή του **Σταυρού**, από τον αυχένα του οποίου περνάει ο δρόμος που συνδέει τα Θεοδώριανα με το Αθαμάνιο. Ο τόπος είναι γνωστός από την νικηφόρα μάχη, το 1822, του οπλαρχηγού **Γώγου Μπακόλα** κατά των Τούρκων.

Λίγο ανατολικότερα, στα **1.480** μ., είναι η κορυφή του **Ξέρακα**, φημισμένου για τις τεράστιες ποσότητες ρίγανης. Στα Δ. εξέχουν χαρακτηριστικά οι **Δυο Τσούμπες**, δίδυμες βραχώδεις κορυφές σε υψόμετρο **1.960**μ. Νοτιότερα εκτείνεται το απέραντο υψίπεδο, με τα λιβάδια, τα βοσκοτόπια και τις φημισμένες πηγές

της **Κωσπηλάτας**.

Ο Δημήτρης Σφώρος μας κερνάει εκπληκτικό τσιπουράκι δικό του, από ζαμπέλα, φυσικά. Καθώς περνάει η ώρα του δειλινού, ο ανταριασμένος ορίζοντας δεν μένει ούτε στιγμή σταθερός. Αλληπάλληλα μολυβένια ή λευκόγκριζα σύννεφα κατρακυλάνε συνεχώς από τα υψίπεδα των Τζουμέρκων και κατευθύνονται με ταχύτητα ανατολικά προς την Θεσσαλία. Ήδη ο αέρας δυναμώνει και γίνεται ψυχρός, τυλιγόμαστε με τα αντιανεμικά. Με το πέσιμο της νύχτας, τα άστρα στον ουρανό έχουν οριστικά καθεί. Δεν αργεί να ξεσπάσει η βροχή. Μια βροχή έντονη και επίμονη, που συνοδεύεται από πανίσχυρες αστραπές και βροντές. Στις **23 Ιουλίου**, στα υψίπεδα των Τζουμέρκων, δεν

---

(6) Είναι μικροσυνοικισμός των Θεοδώριανων, σε υψόμετρο 660 μέτρων, με λιγοστά σπίτια σε πυκνή βλάστηση που ηλεκτροδοτήθηκαν την δεκαετία του '70.

έχουμε την αίσθηση ότι είναι καλοκαίρι.⁽⁷⁾ Μένουμε ως αργά να παρακολουθούμε το ξέσπασμα της φύσης, με την ευχή να εκτονωθεί κατά τη διάρκεια της νύχτας. Ένας παρόμοιος καιρός στην αυριανή απαιτητική πορεία θα ήταν καταστροφικός.

ΑΠΟ ΤΑ ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΑ ΣΤΟ «ΑΥΤΙ»

Στις 05:45' η νύχτα είναι κυρίαρχη παντού. Γίνεται ακόμη πιο ζοφερή από τα πυκνά σύννεφα, που καλύπτουν σχεδόν κάθε σημείο του ουρανού. Μια ώρα αργότερα φωτίζεται ο τόπος. Κάποιες ακτίνες βρίσκουν στενές διόδους και σημαδεύουν τις αντικρινές ελατοσκέπαστες πλαγιές. Ρίχνουμε μια ματιά προς τα βόρεια, στην κατεύθυνση της πορείας μας. Είναι προς το παρόν εξαφανισμένη πίσω από αδιαπέραστη καταχνιά. Δεν μπορώ να ισχυριστώ, ότι είμαστε ιδιαίτερα αισιόδοξοι.

Στις 07:15' καταφθάνει με το αυτοκίνητό του ο Μίμης.

-Πριν πάρουμε τα μονοπάτια, προτείνω ένα

κομμάτι του χωματόδρομου να το κάνουμε με το αυτοκίνητο. Θα κερδίσουμε έτσι απόσταση και χρόνο.

Με κατεύθυνση ΒΔ από τον ξενώνα, συναντάμε στα **1,6** χλμ. το μονοπάτι προς Καταρράκτες, συνεχίζουμε και στα **3,8** χλμ. αφήνουμε το αυτοκίνητο μπροστά στην κοίτη ενός μικρορρέματος, που έχει κόψει το δρόμο μετά τις πολλές φετινές βροχές.

08:00'. Ξεκινάμε την πορεία μας από υψόμετρο **1.190** μέτρων. Μετά την χθεσινόβραδινή βροχή η θερμοκρασία έχει κατέβει στους **14°C**. Λεπτός ο Μίμης, άριστα προπονημένος και γυμνασμένος, αποφεύγει κάποιες φλύαρες στροφές και επιλέγει κάθετες, συντομότερες διαδρομές. Οι ανηφορίες κι οι κακοτοπιές ελάχιστα δείχνουν να επηρεάζουν τα βήματά του. Σαν να βαδίζει στο σαλόνι του σπιτιού του. Ξαφνικά συνειδητοποιεί ότι ακολουθούμε κι εμείς αλλά όχι με τους δικούς του ρυθμούς. Προσαρμόζει, λοιπόν, την ταχύτητά του ανάλογα με τη δική μας.

Περιοχή "Βτσέλι" και πίσω η κορυφή "Αγκάθι", δεύτερη ψηλότερη των Τζουμέρκων, μετά το "Καταφίδι".

Οι δίδυμες κορυφές "Δυο Τσιούμες" όπως προβάλλονται από την πίσω πλευρά.

08:20'. Φτάνουμε σε υψόμετρο **1.295** μέτρων. Στα Β-ΒΔ απέναντί μας προβάλλει σε σχετικά κοντινή - όπως φαίνεται στην ευθεία - απόσταση, το κοίλο άνοιγμα του αυχένα «**Αυτί**»,⁽⁸⁾ του βασικού μας προορισμού πριν πάρουμε τις κατηφοριές για Μελισσουργούς.

-Δεν μου φαίνεται και τόσο μακριά το Αυτί, λέω στον Μίμη. Χρειαζόμαστε παραπάνω από μιάμιση ώρα μέχρι εκεί; Χαμογελάει ο φίλος μας.

-Το έδαφος και η οπική γωνία σε ξεγέλανε. Ενδιάμεσα υπάρχουν αθέατα ανεβοκατεβάσματα και κακοτοπιές, που θα μας πάρουν πολύ περισσότερο χρόνο. Μόλις όμως φτάσουμε στο Αυτί θα έχουμε διανύσει το δυσκολότερο τμήμα της συνολικής διαδρομής. Δε-

ξιά μας, στα ΒΑ, κυριαρχεί ο επιβλητικός ορεινός όγκος Πλάγια, στα βόρεια υψίπεδα του οποίου, σε υψόμετρο **2.160** μέτρων, δεσπόζει ο περίφημος Κρυάκουρας. -Είναι από τις πιο απαιτητικές αναβάσεις σε κορυφή των Τζουμέρκων, σχολιάζει ο Μίμης. Εμείς, όταν ξεκινάμε από τα Θεοδώριανα, βγαίνουμε αρχικά στο Αυτί, στη συνέχεια στρέφουμε ΒΑ προς την «**Τούρλα**», στα **1.937**μ. και μετά κατευθυνόμαστε στον Κρυάκουρα. Μεσολαβεί ένα δύσκολο πέραςμα, που προϋποθέτει εξοικείωση σε συνθήκες ακροφοβίας.

Πάνω από την χαράδρα του Γκούρα, στα ψηλώματα της «**Τσουκνίδας**», διακρίνουμε κοπάδια προβάτων σαν μικρές λευκές πινελιές, που μετακινούνται αργά

---

(7) Δυστυχώς τούτη η μέρα σημαδεύτηκε ανεξίτηλα από την απίστευτα φονική πυρκαγιά στην Ανατολική Αττική.

(8) Ο αυχένος «Αυτί» σχηματίζεται ανάμεσα στις κορυφές **Τούρλα**, στα ΒΑ (υψ.1.937μ.) και **Κοιμμένο** στα Δ (2.240μ.), που έχει επίσης και την ντόπια ονομασία **Μουσταφάς**.

Παρακάμπτοντας τις φτέρες. Απέναντι το Αυτί.

Η ευρύτερη περιοχή της "Κρύας Βρύσης" που πήρε το όνομά της από την ομώνυμη πηγή, όπου το νερό είναι πολύ κρύο, σχεδόν παγωμένο.

στα καταπράσινα λιβαδοτόπια και στις ελατοσκεπάστες πλαγιές. Εμείς ανηφορίζουμε συνεχώς από γιδόστρατες, ανάμεσα σε χαμηλή βλάστηση, κεδράκια και ψηλό χορτάρι, μουσκεμένο από τη βροχή. Πού και πού το χορτάρι βουλιάζει, πλατσουρίζουμε στα νερά, η χθεσινοβραδινή βροχή πρέπει να ήταν κι εδώ δυνατή.

09:00'. Μια ώρα μετά την αναχώρησή μας φτάνουμε στο μικρό μαντρί με το λυόμενο του **Πάνου Παπαιάτσου**. Είναι εγκατεστημένο σ' ένα πανοραμικό ξέφωτο, σε υψόμετρο **1.455μ**. Χαμηλά, στα Ν-ΝΑ, διακρίνουμε το τελευταίο σπίτι των Θεοδώριανων. Επιτρέπουμε μια μικρή στάση στους εαυτούς μας. Δεν κάνει ιδιαίτερη ζέστη, γιατί το φως του ήλιου είναι φιλτραρισμένο πίσω από σύννεφα. Ωστόσο, η συνεχής ανάβαση, σε συνδυασμό με την μπόλικη υγρασία, μας έχουν προκαλέσει μια έντονη εφίδρωση.

09:10'. Αναχωρούμε απ' το μαντρί. Στα Δ. λίγο χαμηλότερα, μας δείχνει ο Μίμης

ένα πέτρινο αλώνι. Είναι η ευρύτερη περιοχή «**Πολοπίθα**» και το αλώνι υποδηλώνει, ότι κάποτε καλλιεργούντο σιτηρά σ' αυτά τα υψίπεδα και στις ομαλές λοφοπλαγιές.

Ένα τρίλεπτο μετά την αναχώρησή μας βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα ευρύτατο οροπέδιο, καλυμμένο απ' άκρη σ' άκρη από μια συμπαγή, βαθυπράσινη επιφάνεια. Είναι αναρίθμητες φτέρες, τόσο καλοθρεμμένες από τις βροχές, που πολλές κορυφές τους βγαίνουν αρκετούς πόντους πάνω απ' το επίπεδο των κεφαλιών μας. Παρακάμπτουμε από ανατολικά αυτή τη θαμνώδη ζούγκλα και βγαίνουμε αρκετές δεκάδες μέτρα χαμηλότερα στο σταθερό, αξιόπιστο οδόστρωμα στενού χωματόδρομου. Ο ήλιος, εν τω μεταξύ, έχει παραμερίσει από την τροχιά του τα σύννεφα και εμφανίζεται λαμπρός. Παίρνει να φυσάει κι ένα δροσερό, ευχάριστο αεράκι. Οι συνθήκες, μετά την χθεσινοβραδινή καταιγίδα, είναι ιδανικές, μακαρίζουμε

την καλοτυχία μας. Ακούμε κουδουνάκια προβάτων.

-Αν είμαστε τυχεροί, μπορεί να συναντήσουμε τον Πάνο Παπαιάτση, τον κτηνοτρόφο του μαντριού, λέει ο Μίμης. Θα δείτε κάτι, που ίσως δεν έχετε ξαναδεί.

Η τύχη είναι με το μέρος μας. Λίγο πιο πάνω αντικρίζουμε μια σκυμμένη ανθρώπινη σιλουέττα. Είναι ο Πάνος, που τη στιγμή εκείνη ανοίγει ένα πορτάκι φτιαγμένο από ελατόκλαδα, σκύβει και διεισδύει σ' ένα λιλιπούτειο καλυβάκι. Είναι φτιαγμένο στην φυσική κοιλότητα ενός βράχου κι είναι τόσο χαμηλό, που μετά βίας χωράει το κορμί του κτηνοτρόφου. Στο άκουσμα βημάτων και ομιλιών ο Πάνος βγαίνει από το ελατοκαλυβάκι του, αναγνωρίζει τον Μίμη και μας καλημερίζει με εγκαρδιότητα.

-Για πού το βάλαιτε, βρε παιδιά, πρωί - πρωί;

-Οι φίλοι μου είναι από την Θεσσαλονίκη, λέει ο Μίμης, βγάζουν ένα ταξιδιωτικό περιοδικό και θέλουν να περιγράψουν τη διαδρομή με τα πόδια από τα Θεοδώριανα

στους Μελισσοουργούς.

-Όου, έχετε δρόμο ακόμα. Κοπιάστε να πιείτε ένα νεράκι από τη «**Βρύση του Κατή**». Με προσοχή, όμως, είναι παγωμένο.

Ξεπιδώντας από ένα λάστιχο με ορμή, το νεράκι του Κατή, εδώ στο υψόμετρο των **1.500μ.** είναι πράγματι παγωμένο, σκέτος αιθέρας. Το πιο αξιοπερίεργο, ωστόσο, είναι ο προορισμός - μετά την άκρη του λάστιχου - του νερού. Είναι το εσωτερικό του μικροκάλυβου, στο δάπεδο του οποίου σχηματίζεται μια υποψία γούρνας. Σ' αυτό το υποτυπώδες κοίλωμα είναι στριμωγμένα όρθια, το ένα δίπλα στο άλλο, δυο μεγάλα κυλινδρικά πλαστικά δοχεία, που χρησιμοποιούνται συνήθως για την μεταφορά του γάλακτος. Από το κάτω τμήμα, λοιπόν, αυτών των δοχείων διέρχεται συνεχώς το παγωμένο νερό και μετά βγαίνει από την καλύβα και συνεχίζει σε ρυάκι.

-Τι γίνεται εδώ; ρωτάμε απορημένοι.

-Θα σας εξηγήσει ο Πάνος, λέει ο Μίμης.

-Λοιπόν, παιδιά, εδώ μ' έχετε πετύχει να φτιά-

Τελευταίες εικόνες προς την πλευρά των Θεοδώριανων, λίγο πριν φτάσουμε στο Αυτί.

νω το παραδοσιακό «**τσαλαφούτι**». Η διαδικασία δεν είναι δύσκολη, απλά, για το καλύτερο αποτέλεσμα, πρέπει ν' ακολουθούνται κάποιοι κανόνες. Προς το τέλος του καλοκαιριού βράζω το πρόβειο γάλα⁽⁹⁾ σε συνθήκες απόλυτης καθαριότητας, ρίχνω λίγο αλάτι κι όταν κρυνώσει το γάλα το αδειάζω σ' αυτά τα δοχεία. Μετά φέρνω τα δοχεία σ' αυτή την πηγή με το παγωμένο νερό, ρίχνω από πάνω κλαδιά έλατων για σκιά και, δυο φορές τη μέρα, έρχομαι και ανακατώνω το περιεχόμενο μ' αυτό το ξύλο. Σ' ένα δεκαήμερο περίπου, όταν πήξει το γάλα, γίνεται το γνωστό μας τσαλαφούτι. Δυστυχώς για σας, αν ερχόσασταν μερικές μέρες μετά, θα μπορούσατε να δοκιμάσετε, κατευθείαν από την παραγωγή.

Μετρίου αναστήματος, λεπτός και συμπαθέστατος ο Πάνος, ανακατεύει το γάλα που, μερικές μέρες μετά θα μεταβληθεί σ' ένα κρεμώδες, νοστιμότατο μείγμα, δημοφιλέστατο ορεκτικό που μπορεί να συνοδέψει όλα τα φαγητά.

Τα περισσότερα βράδια τα περνάει ο Πάνος στο μαντρί του, η παρουσία του αυτή, ωστόσο, δεν απέτρεψε έναν λύκο να του φάει συνολικά 11 πρόβατα.

-Δυστυχώς η αποζημίωση ποτέ δεν είναι έγκαιρη ούτε πλήρης, μας λέει καθώς τον αποχαιρετάμε.

09:50'. Ξαναβγαίνουμε στο δρόμο. Που δεν είναι, βέβαια, δρόμος αλλά μια ξερή κοίτη ρέματος με πορεία ανηφορική, βασανιστική. Είναι μια εχθρική «σάρα», ένας «**χαλιάς**», όπως την ονομάζει ο Μίμης, σκέτο βάσανο. Απέναντι το Αυτί δείχνει κοντά αλλά τόσο μακριά.

Η σάρα, κάποτε, τελειώνει αποδεικνύεται, ωστόσο, αθώα σε σύγκριση μ' αυτό που ακολουθεί. Είναι μια πλαγιά με κλίση θηριώδη, με σαθρό έδαφος καλυμμένο από χόρτα, ψιλοχάλικο, θαμνώδη κεδράκια και αγκάθια διαφόρων ειδών. Είναι πραγματικό σκαρφάλωμα, που γίνεται ακόμη πιο επώδυνο με τις ακτίνες του ήλιου που είναι ήδη ψηλά. Το μόνο ευχάριστο είναι η φευγαλέα, ευωδιαστή

αύρα από την ρίγανη και το τσάι του βουνού, που δεν παραλείπει ο Μίμης να μαζεύει με προσοχή.

10:45'. Μικρή στάση σε υψόμετρο **1.655μ.** για μερικές αναπνοές και μια γουλιά νερό. Αγναντεύουμε για λίγο τα βουνά και ξαναπαίρνουμε τον γολγοθά.

11:00'. Τελείως απρόσμενα, χαμένο μέσα στα χόρτα, συναντάμε το μονοπάτι. Ένα μονοπάτι στενό, δύστροπο και πολύ ανηφορικό.

-Αούτομπαν, φωνάζει χαρούμενος ο Μίμης. Είναι μικρή υπερβολή, βέβαια, αλλά σε σύγκριση με την προηγούμενη κάθετη ανηφόρα, είναι ότι ωραιότερο μας έχει συμβεί.

11:10'. Μια ανάσα ακόμα και φτάνουμε στο Αυτί. Χάνονται πίσω τα Θεοδώριανα, αρχίζει να φυσάει από τα ΒΔ ένα αεράκι σχεδόν ψυχρό. Μια νέα πραγματικότητα εδώ, άλλος ορίζοντας. Κακαρδίτσα, πιο πίσω το Περιτέρι. Τόποι γνωστοί και βουνά των Ιωαννίνων. Απέναντι στα ΒΔ αλλά και χαμηλότερα ακόμη διαγράφεται το ίχνος του αφιλόξενου πετρόδρομου που τραβερσάρει τις γυμνές, εχθρικές πλαγιές του βουνού. Στροφές αλληπάλληλες, μια πορεία πολλών χιλιομέτρων, που απαιτεί χρόνο και πολλή υπομονή.

-Μπράβο σας, λέει ο Μίμης, καλά τα καταφέρατε. Αν, βέβαια, πηγαίναμε απ' το δρόμο, θα ήμασταν ακόμα στον αντικρινό αυχένα, κοντά στα 2.000 μέτρα.

Από το υψόμετρο των **1.750** μέτρων του Αυτιού δεν χορταίνουμε ν' αγναντεύουμε το απέραντο πανόραμα του εκπληκτικού ανάγλυφου μερικών από τις διασημότερες ηπειρωτικές κορυφές.

-Εδώ οι δρόμοι μας χωρίζουν, λέει ο Μίμης. Εγώ κατηγορίζω στα Θεοδώριανα κι εσείς στους Μελισσοουργούς. Ο ρόλος μου έλαβε τέλος. Σας έφερα στο Αυτί, στο ψηλότερο και πιο απαιτητικό σημείο της διαδρομής. Μετά από δω είναι για σας παιχνιδάκι. Κατήφορος, ορατό μονοπάτι και στη συνέχεια χωματόδρομος ως τους Μελισσοουργούς...

(9) Στην περιοχή των Θεοδώριανων, ο Πάνος υπολογίζει τον αριθμό των προβάτων στις 10-12.000.

Ο Πάνος Παπατάσης στο αυτοσχέδιο καλυβάκι του ανακατεύει το περιεχόμενο των δοχείων για να φτιάξει το τσαλαφούτι.

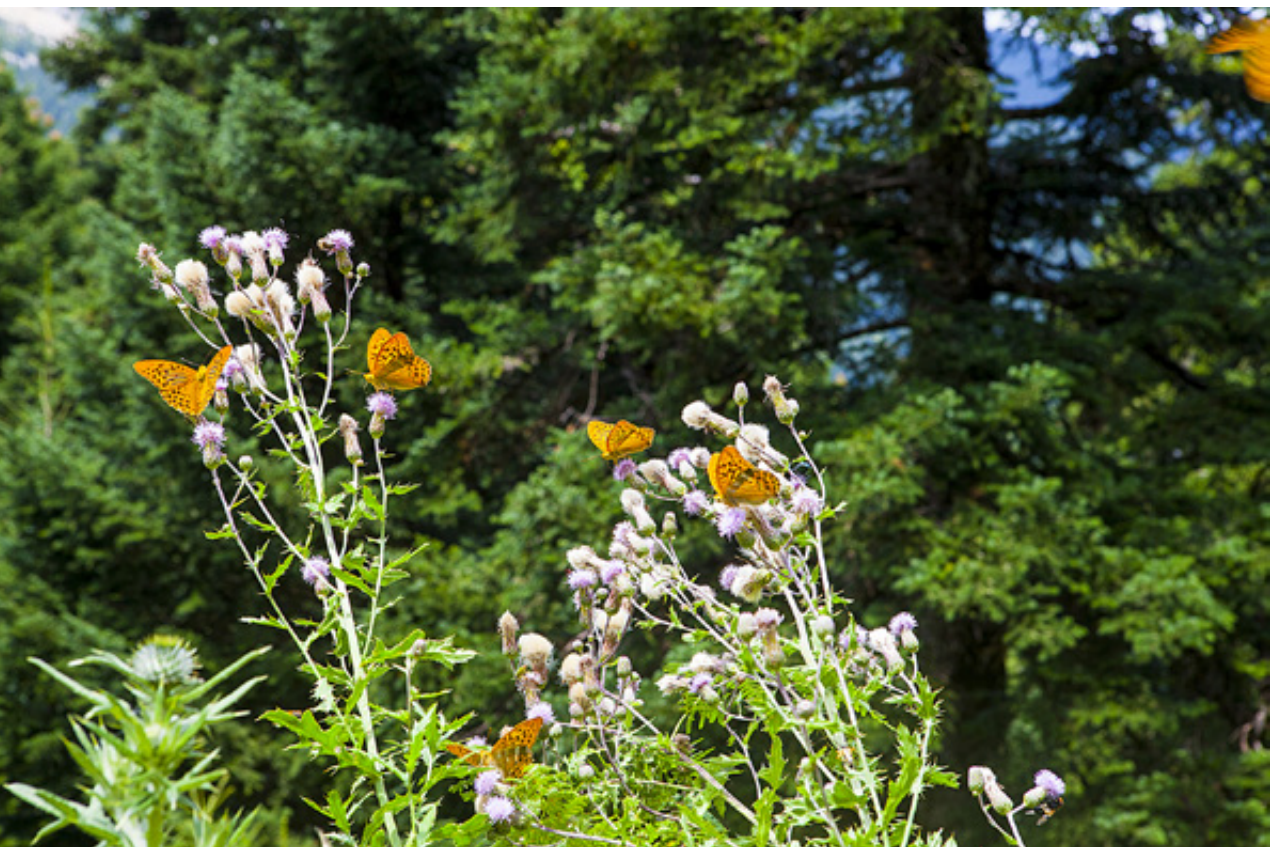

Αγναντεύοντας από το Αυτί προς την
πλευρά των Μελισσοργών.

Μια από τις στάνες στη διαδρομή προς Μελισσοουργούς.

ΑΠΟ ΤΟ ΑΥΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΛΙΣΣΟΥΡΓΟΥΣ

Ετοιμαζόμαστε να σφίξουμε τα χέρια και να ευχαριστήσουμε τον Μίμη. Ξαφνικά, ο φίλος μας κοντοστέκεται.

*-Και γιατί δεν σας συνοδεύω λίγο παρακάτω;
Να βεβαιωθώ ότι όλα πάνε καλά;*

-Μα είναι φανερό και γεμάτο σημάδια το μονοπάτι.

-Ε, δεν πειράζει. Πείτε ότι μου άρεσε η συντροφιά σας και θέλω να την παρατείνω.

Και μ' αυτές τις κουβέντες ο Μίμης ξεκινάει πρώτος από την ΒΔ κατεβασιά του αυχένα του Αυτιού. Τον ακολουθούμε αργά στο κακοτράχαλο μονοπάτι, που είναι ελικοειδές, με έντονη κλίση και ανώμαλο έδαφος από τις μικρές και μεγάλες πέτρες. Η σήμανσή του όμως είναι πυκνή, αδύνατον να ξεστράτισει κανείς. 20 λεπτά μετά κάνουμε μια στάση σε μεγάλο πέτρινο κούκο, αγναντεύουμε στα βόρεια και δυτικά όλο τον απέραντο ηπειρωτικό

ορίζοντα και απέναντί μας τις αλληπάλ-ληλες στροφές που έχουμε αποφύγει.

12:20'. Έρχεται η στιγμή ν' αποχαιρετιστούμε με τον Μίμη, που έχει ήδη καταφορίσει μαζί μας μια υψομετρική διαφορά τουλάχιστον **250** μέτρων από το Αυτί. Τον παρακολουθούμε για μερικές στιγμές καθώς ανηφορίζει ανάλαφρα, σταθερά, ανεπηρέαστος από την κλίση και την τραχύτητα του εδάφους.

12:30'. Πατάμε στον επίπεδο, σκληρό χωματόδρομο, όχι μακριά από την γνωστή μας στάνη, που είχαμε φτάσει παλιά με το αυτοκίνητο. Όλα τα δύσκολα έχουν πια τελειώσει. Το μόνο που χρειαζόμαστε από 'δω κι εμπρός είναι υπομονή. Κάποια στιγμή στρέφουμε πίσω τα μάτια προς το Αυτί. Εκεί ψηλά, στην κοίλη γραμμή του αυχένα, διακρίνουμε την σιλουέττα του Μίμη και το υψωμένο του χέρι σε νεύμα χαιρετισμού. Μας το είχε υποσχεθεί.

«Τοπία διάβρωσης» και προς την πλευρά των Μελισσουργών. Στο βάθος τμήμα της Κακαρδίτσας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

14:00´. 6 ώρες μετά την πρωινή αναχώρησή μας έχουμε τη χαρά ν' ανοίγουμε την πόρτα του JIMNY, τρία περίπου χιλιόμετρα πριν από την πλατεία των Μελισσουργών. Θα χρειαζόμασταν τουλάχιστον 2,5 - 3 ώρες περισσότερες αν ακολουθούσαμε από την αρχή την χωμάτινη διαδρομή.

Στην ωραία πλακόστρωτη πλατεία των Μελισσουργών, δίπλα στην πολύκρουνη πηγή και στην πέτρινη εκκλησιά του Αγίου Νικολάου, το ελληνικό καφεδάκι είναι απολαυστικό. Εφτά χρόνια μετά το άρθρο μας για τον τόπο, η κυρα-**Βούλα** μας θυμάται, έρχεται και μας χαιρετάει.

Αφήνουμε τα μάτια μας να πλανηθούν στις αντικρινές, φοβερές ορθοπλαγιές της Κακαρδίτσας. Άλλη πραγματικότητα εδώ, άλλος ορίζοντας, τελείως διαφορετικός από τον ορίζοντα των Θεοδώριανων. Μακάρι να πραγματοποιηθεί κάποτε - έστω και μετά από χρόνια - η ευχή μας,

να συνδεθούν γρήγορα και αξιόπιστα αυτά τα δύο τόσο κοντινά, μα και τόσο απόμακρα χωριά των ανατολικών και δυτικών Τζουμέρκων, τα Θεοδώριανα και οι Μελισσουργοί.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ ευχαριστεί θερμά:

-Τον **Δήμο Κεντρικών Τζουμέρκων** και προσωπικά τον Αντιδήμαρχο **Πάνο Τσαλοκώστα**, για την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα διαδρομή ως τα Θεοδώριανα, για την φιλοξενία στο χωριό και για όλες τις βοήθειες.

-Τον Πρόεδρο των Μελισσουργών **Δήμο Ρίζο**.

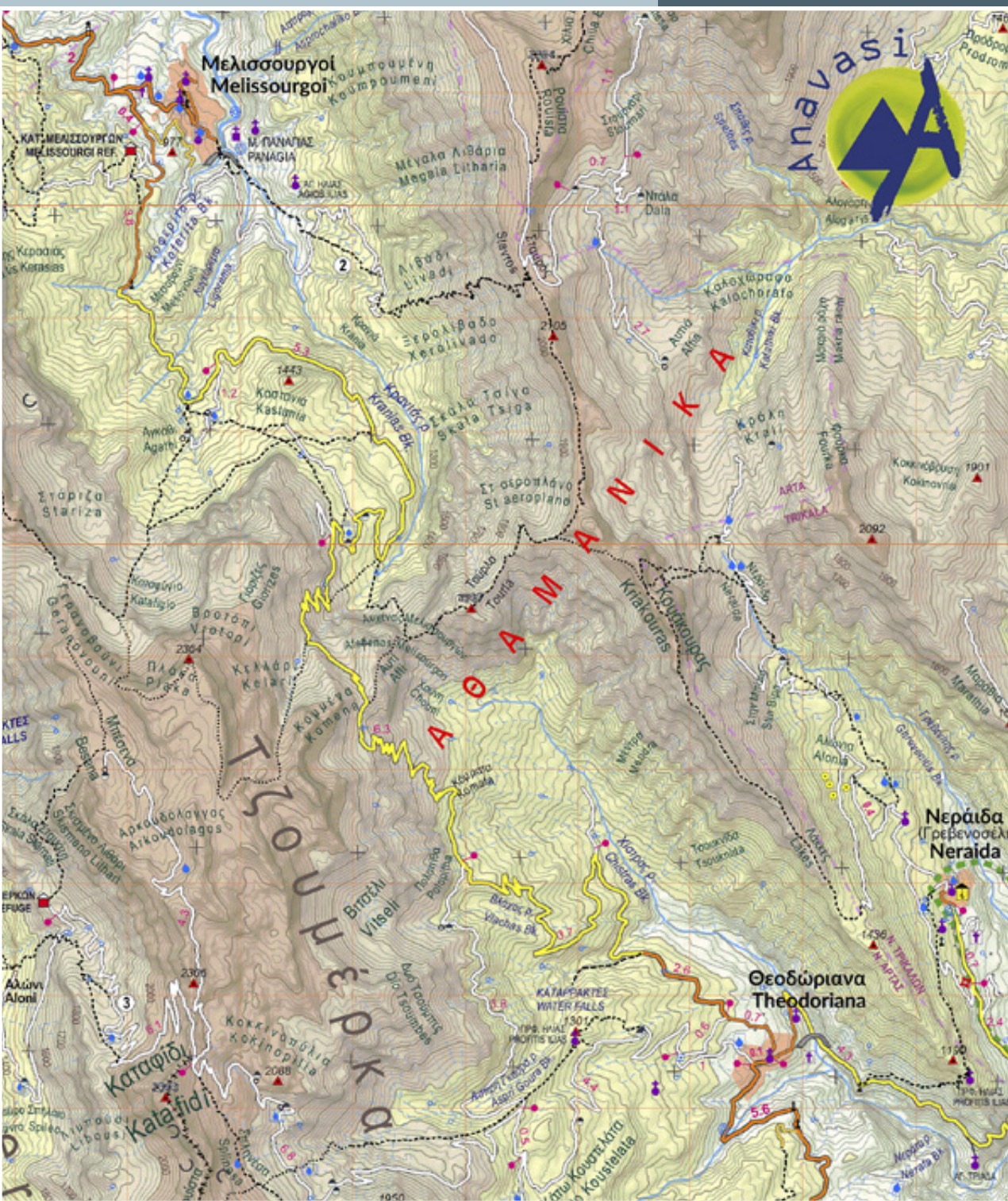
- Τον **Δημήτρη Σφόρο** για την ωραία νύχτα στον ξενώνα «ΠΑΝΟΡΑΜΑ».

-Τον κτηνοτρόφο **Πάνο Παπατάση** για τις πληροφορίες του.

- Τέλος, ιδιαίτερα ευχαριστούμε τον καλό φίλο **Μίμη Στεργιούλη** για όλα όσα έκανε για μας.

Η Διεύθυνση και το φιλόξενο προσωπικό του ορειβατικού καταφυγίου των Μελισσουργών. Πάντα χαμογελαστοί, αισιόδοξοι και κεφαίοι. Υπεύθυνος καταφυγίου: Φώτης Δελημήτρος, κιν: 6974374172, <http://katatfigiometelissourgwn.blogspot.com>

Τμήμα από τον χάρτη Περιστέρι - Κακαρήτσα - Τζουμέρκα
1:50000 εκδ. Αναvasi (2017).